

Talcott Parsons

IZBRANI ODLOMKI

SPLOŠNI UVOD

To je sedma oziroma šesta knjiga, odvisno od načina štetja,¹ v seriji mojih zbranih del, izdanih pri založbi Free Press od leta 1948 dalje. Nezanemarljiv del, napisan v soavtorstvu, pa je še na poti k izidu. Kot prejšnje knjige tudi ta združuje različne tipe razprav. Mnogo jih je bilo napisanih po naročilu, kot na primer dva članka, ponatisnjena v *International Encyclopedia of Social Sciences*,² čeprav hkrati predstavljajo tudi mojo lastno iniciativno, vsaj kar se tiče predmeta obravnave.

Ob zastavitvi teh zbranih del je bilo načrtovano, da bo za sedaj izšla le ena knjiga. Po razmisleku, pogovoru in ob novih ugotovitvah pa se je vsebina te ene knjige žnatno razširila, kar je pripeljalo do odločitve o izdaji dveh.³

Pričujoča knjiga ter njeno nadaljevanje bo objavljeno ob 40-letnici prve izdaje dela *The Structure of Social Action*,⁴ mojega prvega dela, ki je zbudilo pozornost v svetu družboslovja. S stališča šestih (ali petih) predhodnih zbirk razprav in mnogih drugih mojih publikacij, izdanih v tem času, predvidevam, da bi bralstvo utegnilo imeti težave s tem z naslednjim delom. Nekateri bralci približno mojih let bodo verjetno imeli dokajšen pregled nad doslej ustvarjeno celoto. Na drugi strani kontinuuma pa bo mlajši del bralstva, in mnogi izmed njih bodo relativno manj seznanjeni z mojimi prejšnjimi deli ali s smerjo razvoja intelektualne zastavitve teh del.

Iz tega razloga sem ne le v tem splošnem uvodu, marveč v celotnem uvodnem gradivu za to knjigo ter njeno nadaljevanje, bolj kot prej poudaril avtobiografsko noto. Ta se večinoma izraža v obliki komentiranja, ki zadeva povezanost razprav, za katere gre, ali nizov le-teh s prejšnjimi publikacijami, njihovim sosledjem in podobno.

Poleg uvodnega gradiva je isti razlog spodbudil odločitev o vključitvi prvega poglavja v pričujoče delo. Le-to predstavlja najboljše intelektualno avtobiografsko gradivo, pripravljeno za objavo, in pokriva celotno obdobje vse do leta 1969. Bralcu, ki ga zanima razvojna plat mojega dela, bo s tem omogočen boljši pregled. Posebna pozornost je namenjena pomembnosti mojega zgodnjega proučevanja statusa ekonomske teorije in njenega odnosa do sociologije ter odnosa obeh do odločitve o proučevanju sodobnih poklicev, začenši z medicinsko prakso pa do mnogo kasnejšega zanimanja za simbolne medije vzajemne menjave.

Če je avtorjeva interpretacija lastnega dela na tem mestu primerna, bi rad pripomnil, da mojo teorijo označuje zapleteno ravnovesje med kontinuiteto in razvojnimi spremembami. Dean Gerstein,⁵ na primer, glede na določene konceptualne temelje upravičeno govori o esencialni 40-letni kontinuiteti, začenši z *The Structure of Social Action*. Ta kontinuiteta je osredotočena predvsem na "vzkopavanje" v teoretsko bogastvo del Emila Durkheima in Maxa Weberja, z namenom ne le razumeti jih, temveč jih tudi konstruktivno uporabiti za nadaljnji teoretični razvoj. Kot sem zapisal v prvem poglavju, je to proučevanje kmalu zatem dopolnjeno z intenzivnimi študijami del Sigmunda Freuda. Vsi trije pa so bili ves čas moje temeljne koordinate.

Ena izmed glavnih potez mojega odnosa do njihovega dela je ponavljajoče se "vračanje" k njim; nekatera izmed njih so podana tudi v tej knjigi. Lastna izkušnja z deli tako velikega teoretskega kalibra mi pravi, da eno samo branje povprečnemu bralcu nikoli

ne zadošča, za izčrpanje vseh subtilnih konotacij in implikacij, ki jih ponujajo tako dela. Vsako ponovno vračanje je porodilo nov, vsem prejšnjim branjem nedosegljiv vpogled. Razlago za to bo gotovo moč iskati v dejstvu, da, če se je bralčeva misel med branji razvijala, se ponovnega branja ne bo lotil kot, preprosto rečeno, isti bralec. Upam, da bo to dejstvo naredilo bralca dovtetnega za misel, da ugotovitve iz te knjige in iz drugih pomembnih del, ki na površinski ravni lahko delujejo "kontradiktorno", gotovo predstavljajo kaj več kot intelektualno nekonsistentnost.

Morda je treba pripomniti še nekaj o osebnem stilu. Bralec bo opazil, da je velik del v to knjigo vključenih besedil napisan v odgovor na potrebe časopisnih urednikov, simpozijev, enciklopedij. Glede na tak izvor besedil se lahko pojavi vprašanje o avtorjevi intelektualni neodvisnosti. Naj mar to kaže pretirano odzivnost na želje drugih na račun predstavitve mojega lastnega mišljenja? Po dobrem razmisleku sem mnenja, da ni tako. V večini primerov je bil predmet razprave v širšem smislu resda določen, dasiravno se je o možnih alternativah prej razpravljalo. Konec koncev pa je bil *način*, na katerega sem se lotil predmeta obravnave, prepuščen moji lastni presoji. Le v zelo redkih primerih ni bilo tako, a so se vsa nasprotja zgladila s pogovorom. S tem v zvezi gledam na svojo izkušnjo kot na vneto zagovarjanje trdnosti institucionaliziranja standardov akademske svobode v naši družbi. Vsaj jaz sam nikakor nimam občutka, da so mi bili pomembni vzorci moje misli "vsiljeni" s strani uredniških želja. V glavnem si urednikovih želja ne razlagam kot prisilo, temveč raje kot možnost.

Po merilih takratnega časa se lahko moje zgodnje zanimanje za odnos med ekonomsko in sociološko teorijo v *The Structure of Social Action* dozdeva precej, če že ne pretirano široko. Vendar pa to moje celotno zanimanje spada v obseg tistega, kar lahko imenujemo teorija socialnega sistema, konceptualna shema, ki zahteva široko razčlenitev in dodelavo,⁶ kakor tudi pojasnitev lastnega glavnega okvira.

Kmalu po izidu tega dela se je moje zanimanje razširilo prek meja socialnega, najprej v glavnem na psihološko področje. K temu me je spodbudil predvsem študij medicinske prakse in izčrpen študij Freuda. Vsebina rezultatov tega zanimanja je podana predvsem v *Social Structure and Personality* (1964) in tudi v zgodnejšem delu *Family, Socialization and Interaction Process* (1955).⁷

Vzporedno s tem je raslo zanimanje, ki je bilo poudarjeno nekoliko kasneje, za teoretsko analizo kulturnega sistema in njegovega odnosa do socialnega sistema, še posebej v luči narave diferenciacije med tema dvema subsistemoma akcije. Tega problema starejša sociološka teorija, vključno z Durkheimom in Webrom, nikakor ni razjasnila.

Kot je nedavno pojasnil Victor Lidz,⁸ je napredek v analizi vloge kulturnega sistema zaostajal za analizo vloge socialnega sistema in je šele v zadnjih letih dosegel zadovoljiv nivo. To je delno predstavljeno v tej knjigi in tudi v knjigi *The American University*⁹ napisani v soavtorstvu z Geraldom Plattom. Vsekakor prvi poskus generalizacije teh razširjenih interesov je delo *Toward a General Theory of Action* (iz leta 1951 v souredništvu z Edwardom Shilsom),¹⁰ ki je tesno povezan z ustreznim poskusom doseganja analitično bolj zadovoljive razlage socialnega sistema v knjigi z istim naslovom (1951).¹¹ Prvega je treba gledati kot parcialni prikaz orisa splošne teorije akcije.

Ta zastavitev je bila seveda precej nepopolna predvsem zato, ker je bil problem odnosa nivoja akcije do nivoja organizma, oziroma tistega, čemur se bolj na splošno reče biološki nivo, nezadostno obdelan. *Toward a General Theory* se s tem problemom sploh ne sooča in v sistem splošne akcije vključuje tri subsisteme: socialnega, kulturnega in

personalnega, ne glede na dejstvo, da sem v tem času posvetil veliko pozornosti pomenu biološke misli za socialno misel, npr. pomenu W.B. Cannonove koncepcije *homeostaze*.¹²

Nujna pojasnitev tega se kaže na dveh nivojih. Prvi nastopi z vpeljavo štirifunkcijske paradigme v 50. letih, kjer je upoštevana tudi organska komponenta na individualni "fenotipski" ravni, in sicer kot četrti funkcionalni subsistem splošne teorije akcije, ki je razumljen ne kot totalni organizem, marveč kot njegov analitično definirani del, "vedenjski" organizem.

Taka zastavitev rešitve problema je bila provizorično tako zadovoljiva, da se je obdržala kar nekaj let. K njegovi znatni reviziji je prispeval razvoj v dveh smereh. Prvič, branje rokopisa Charlesa in Victorja Lidza,¹³ objavljenega šele leta 1976, kjer ugotavljata, ob tem pa se močno opirata na Piagetove formulacije v zvezi s to problematiko, da adaptivni subsistem splošne teorije akcije ne sme biti zamišljen tako, kot da se prekriva z organskim, temveč kot neorganski, da v prvi vrsti obsega strukturiranje kognitivnih funkcij na nivoju akcije. Ta ugotovitev se je po pozornem razmisleku pokazala za sprejemljivo, toda rezultati njene implikacije so objavljeni le v majhni meri.

Drugič, rastoči interes in sofisticacija nekaterih osrednjih problemov narave biološke teorije v njenem odnosu do teorije akcije.¹⁴ To ozadje me je napotilo k resnemu ponovnemu proučevanju narave organskega sveta in njene povezanosti z naravo človeške akcije. Tako proučevanje je dodatno spodbudil obnovljeni interes za problem evolucije, ki seveda v mojem primeru temelji na problemu socialne in kulturne evolucije, na način, ki je vzpostavil skrbno povezanost teh problemov s problemi imperativa organske evolucije.

Če je znotraj okvirov tistega, kar je bilo izredno jasno opredeljeno kot splošni sistem akcije, problem odnosa socialnega sistema do personalnega in kulturnega subsistema vpil po odgovorih, ki jih ni bilo moč najti v literaturi neposredno relevantnih vej discipline, kamor je to vprašanje spadalo, pa se je problem, paralelen problemu določitve meja socialnega sistema, pojavil na drugi ravni.

Navsezadnje so v zgodovini moderne misli do konca 19. stoletja teoretske interpretacije organskega sveta, kateremu je očitno pripadal tudi človek in ki je bil hkrati tudi njegov edini znani opazovalec, postale ena izmed osrednjih kognitivnih struktur sodobne civilizacije. Če naj bi "družboslovje", ki ga sam raje kategoriziram kot znanost o "akciji", našlo svoje pravo mesto v sodobnem kulturnem razvoju, bi *moralo* vključevati znanja organskem svetu, še posebej od Darwina naprej. To je zgodba o neulovljivi ambivalenci, včasih "preidentifikaciji", katere namen je človeško akcijo obravnavati kot zgolj "poseben primer" organske, često popolnoma zanemarjujoč vsakršne nanašajoče se significantne ugotovitve.

Na tej osnovi sem se začel resneje in bolj sistematično ukvarjati s problemom socialne in kulturne evolucije.¹⁵ V našem polju je bila evolucionistična perspektiva esencialno dopolnilo h komparativni, že dodobra uveljavljeni perspektivi.¹⁶ Na neki način je njeno uveljavljanje pomenilo vrnitev k sociološkim vplivom mojega diplomskega študija pri Hobhousu in Ginsbergu v Londonu, toda s pomembno razliko v preseganju rezultatov Durkheimove in Webrove misli.

Ukvarjanje s teorijo sociokulturne evolucije je logično pripeljalo do poglobljenega ukvarjanja z organsko platjo. Kot posebno poučni so se na tem področju izkazali sodobnejši avtorji, na primer Alfred Emerson,¹⁷ G. G. Simpson,¹⁸ Theodosius Dobzhansky¹⁹ in predvsem Ernst Mayr.²⁰ Poleg ukvarjanja z vzorci evolucije samimi naj omenim dva primera analogije, in sicer med organskim poljem in poljem akcije²¹ na eni

ter med genetično in kulturno dediščino, ki sem jo prevzel po Alfredu Emersonu,²² na drugi strani. Prvi primer: sociološka koncepcija družbe, kot abstraktno definirana osnova kolektivne organizacije, je neposredno paralelna s konceptom vrste, kot ga zastavljajo evolucionistični biologi na čelu z Mayrjem. Imamo pa seveda le eno človeško vrsto ter mnogo družb, torej organska sestava družbe konstituira prej *populacijo* kot pa vrsto v biološkem smislu.

Drugi vpogled je obravnaval dejstvo, da je slavní proces naravne selekcije, ki je bil po Darwinu osrednjega pomena za evolucijsko biologijo, paralelen s procesom, ki so ga mnogi sociologi začeli imenovati institucionalizacija; se pravi, procesom, s katerim so itemi variacije, še posebej tisti iz kulturnih virov, začenjali – ali pa tudi ne – konstituirati dele kasnejših sistemov akcije. Mnoge ponazoritve tega procesa je moč najti v zgodovinsko sociološkem delu Maxa Webra.

Nadaljnji vidik obnovljenega zanimanja za odnos med družbeno in biološko teorijo se kaže v pridobitvi novih znanj zaradi hitrega napredka mikrobiologije, še posebej mikrogenetike. Predstavljena so bila predvsem na konferenci v Bellagiu v Italiji leta²³ 1969. Med sodelujočimi biologi sta najpomembnejši del k moji misli prispevala Gunther Stent (čepprav odsoten) in Curt Stern,²⁴ kasneje pa tudi J. D. Watson²⁵ in S. E. Luria.²⁶ Pomembno je bilo spoznanje o posebni kontinuiteti med "organizacijo" v organskem svetu, in sicer vse od vrste in rase na makroevolucijskem nivoju ter med "organizacijo" posamezne celice ali mikroorganizma. Sklepati je moč na nekakšne paralele s človeško akcijo, in sicer v luči znanega, a tako pogosto napačno razumljenega odnosa med "posamezniki in družbo", ali pa, znotraj socialne kategorije, v luči odnosa med makro in mikro kolektivi; slednji kontekst vključuje zdaj zelo znane "majhne skupine".²⁷

Tem vplivom so bili predhodni, stekali pa so se v isto točko, vplivi fiziološke perspektive, ki je izvirala predvsem iz izročila francoskega fiziologa Clauda Bernarda²⁸ in je bila mojemu intelektualnemu okolju predstavljena z vplivi Lawrencea J. Handersona²⁹ ter s knjigo W. B. Cannona *The Wisdom of the Body*. V tem kasnejšem obdobju moje misli so se vse tri smeri vplivov biološke znanosti zbrale v novi perspektivi.

Namen te izkušnje je bil povečati pomembnost problema, in to med disciplinami, ki se ukvarjajo s poljem organskega, in disciplinami, ki se ukvarjajo s poljem akcije.³⁰ Pojavila se je dolga vrsta problemskih področij, ki kažejo na mnogo tesnejše paralele in tesnejšo artikulacijo od prej spoznanih. Na obeh straneh, na strani družboslovcev morda še posebej, je prevladovalo stališče skeptične previdnosti, ki je bilo v veliki meri posledica prenagljene zaveze "socialnemu darwinizmu" pred mnogimi leti. Rad pa bi predvsem poudaril, da obstaja velika možnost, da je teoretski razvoj na obeh straneh že dosegel stopnjo, na kateri taka skeptičnost postaja "kontraproduktivna", in da bi smeli nastop v tej smeri (v smeri združevanja zaradi dopolnjevanja) prav kmalu prispeval k pomembnim dosežkom.

Problemi, ki jih postavlja kognitivna orientacija k fizičnemu svetu, so mojemu interesu bolj obrobni, zato jih na tem mestu ne bi obširneje obravnaval. Rad bi zgolj izjavil, da umeščanje sistema akcije v širši kontekst, kar je glavni predmet tega uvoda, inherentno vključuje raznovrstne probleme, ki se tičejo fizičnega sveta, s katerim bi se morala ukvarjati temeljitejša analiza, ki bi ga s stališča razširjenega konteksta pozorno obdelala.

Tu pa je še ena odprta razsežnost sistema akcije, ki zahteva takojšnjo pozornost. Bila mi je v ospredju neprestano, saj sem se dolgo poglobljal v študije problemov sociologije

religije,³¹ začeni v študentskih časih z deli Malinowskega, Durkheima in Webra. To zadeva tisto, kar sem v *The Structure of Social Action* poimenoval "neempirični" vidik sveta "realnosti", v katerega si moramo zamisliti, da je vmeščen človeški akter. Zavračanje "redukcije" tega vidika na vidik empiričnega sveta, zamišljenega v okvirih filozofije znanosti je bil najpomembnejši razlog za odrekanje pozitivistični tradiciji, kot se je pojavljala v filozofskem zaledju nekaterih avtorjev in izročil, obravnavanih v tem delu. Na to moje odrekanje je najmočnejše vplivala Webrova pozicija.

"Neempirično" je bilo že od vsega začetka jasno priznано kot rezidualna kategorija. Naslednji zbir tematik, predstavljenih v tej knjigi in predvsem v njenem nadaljevanju, se nanaša na problem narave in signifikantnosti te kategorije "realnosti" za človeške pogoje. Kot v prejšnjih primerih se poskus proučevanja teh tematik ni izoblikoval skozi vzpostavitev vseobsegajočega filozofskega okvira, katerega uporaba bi povzročila rigorozno dedukcijo "odgovorov" na proučevane probleme, temveč skozi uporabo izredno razvejane problemske strukture, ki se je kontinuirano vzpostavila ob proučevanju teoretskih problemov v polju akcije, z namenom vedno boljše pojasnitve in iskanja smeri rešitve mnogih problemov. Na ta način, vsaj po avtorjevem mnenju, "trdovratni teoretik" napreduje mnogo bolj induktivno.

Zanimanje za pojasnitev narave in statusa te reference analize akcije je v obdobju gestacije pričujoče zbirke tekstov in njenega nadaljevanja hitro raslo. Glavni miselni trend v tej povezavi je bil usmerjen k možnemu poudarjanju odnosa med sistemom akcije in širšim ozadjem. Odnos sistema akcije do organskega sveta, ki je bil zgoraj na kratko obnovljen z avtobiografskega zornega kota, je sestavljal enega primarnih vidikov problema pojasnitve statusa akcije. Problem odnosa sistema akcije do fizičnega sveta, še posebej takega, kot je poznan in kot ga uporabljajo človeški akterji skozi znanost in tehnologijo, je predstavljal drugi vidik pojasnitve. Tretji pa je kontekst pravkar omenjene reference na "neempirično".

V dodatni povezavi s povedanim sta se kot posebno ključna pokazala dva splošna združujoča problema. To sta koncept evolucijskega razvoja, ki je glavna tema pričujoče knjige, zlasti v odnosu do koncepcije "sociokulturnega" ali, bolj natančno, do evolucije akcije, gledane v njenih odnosih do organske evolucije. Naslednji problem je problem statusa v odnosu do akcije, koncepcije kibernetične hierarhije in kontrole v odnosu do faktorjev, ki jo pogojujejo.³²

Druga zbirka razprav, ki bo tej kmalu sledila, se bo osredotočila v glavnem na te probleme, na to pa lahko gledamo kot na pomembno pripravo nanjo.³³ Naslov bo *Action and the Human Condition*. Njeni prvi trije deli se bodo ukvarjali s problemi analitičnega proučevanja človeškega sistema akcije, ki vključujejo tudi jasno navezavo na njegove meje in na kar se lahko prek teh meja razteza. Prvi izmed teh problemov je študij zdravja in bolezni, h kateremu sem se kot k predmetu mojega zgodnjega proučevanja v zadnjih letih "povrnil". To je očitno eno glavnih področij, v katerih človeški interesi zadevajo organske vidike človeških pogojev in mnoge vidike, v katerih je človek, čeprav prav posebne vrste, "žival" in hkrati akter.

Drugo problemsko področje je področje visoke izobrazbe. Zdi se, da ni pretirano reči, da je edini najpomembnejši fokus tistega, kar je posebno v sodobnem zahodnem visokošolskem izobraževanju, v primerjavi z zgodnejšimi časi in drugimi kulturnimi tradicijami, fenomen moderne znanosti, ki se je, kot se bo pomnilo, prva kristalizirala na radikalno nov način gledanja na fizični svet, ki se je od njega v nekem smislu razširilo še na organski in akcijski svet.

Tretji fokus bo na religiji v odnosu do človeške akcije. Predvsem tukaj stopijo v ospredje problemi statusa "neempirične" meje akcije.³⁴

Zadnji del naslednje knjige bo neposredno zadeval osrednji problem odnosa akcijskega sistema do širšega ozadja človeških pogojev kot celote. Za uvod bo razprava z naslovom "Death in the Western World", napisana za *Encyclopedia of Bioethics*.³⁵ To je moj tretji, v prejšnjih dveh v sodelovanju,³⁶ poskus ukvarjanja s tem osrednjim problemom. Na tem mestu bi rad poudaril, da je to predmet, ki služi za povezavo med nivojem akcije in nivojem organskega življenja, čigar zveza je dana z dejstvom, da je človek najprej živeč organizem, ki umre – in to se seveda dogaja *vsem*. Hkrati pa to služi tudi za spojitve akcijskega sistema z neempiričnimi problemi "smisla" v najbolj akutnem pomenu.

Glavni del sklepnega razdelka pa bo, bolj kot iz kakega drugega vira, sestavljen iz dolge razprave, ki je zrasla iz skupinskih diskusij na Pennsylvanski univerzi med leti 1974-76.³⁷ Njen naslov je "A Paradigm of the Human Condition" in striktno v tem smislu naj bo tudi interpretirana. Predstavlja neodločen poskus razdelave širšega referenčnega okvira za ozadje, v katerem mora biti razumljen sistem akcije kot tak.

Da taki poskusi morajo biti storjeni, je po mojem mnenju osrednjega pomena. Sistem akcije pojmem kot človeško značilnost, najbolj distinktivno za *to* organsko vrsto, ki se opira na kompleksen zbir organskih pogojev. Še posebej predstavlja točko, na kateri se človekova "človečnost", kakor ta termin razumejo tako imenovane humanistične študije, poveže z naravo človeka kot "živali", kakor je bila zastavljena prej.

Na tem mestu se zdi primerno omeniti, da je ta poskus moč interpretirati v okviru glavne teme, utemeljene na začetku tega splošnega uvoda.

Intelektualno popotovanje se je začelo s problemom odnosa med subsistemom in širšim sistemom, katerega del je bil, znotraj kategorije socialnega sistema, namreč s problemom odnosa ekonomske znanosti do sociologije, ali ekonomije do družbe, s proučevanjem, ki se je na neki način "sklenilo" v knjigi *Economy and Society*, napisani v sodelovanju z Neilom Smelserom.³⁸

Popotovanje se je nadaljevalo z razdelavo problema širšega okvira analitično opredeljene koncepcije socialnega sistema ter njegovih empiričnih dvojnikov. To je, kot je bilo orisano zgoraj, pripeljalo najprej do obravnave raznovrstnih problemov, ki zadevajo "posameznika", živečega v "družbi", kar je nadalje peljalo predvsem v problemsko področje psihologije osebnosti kakor tudi v druge probleme. Nadalje je to vodilo v obravnavanje tistega, kar smo v tem okviru imenovali kulturni sistem. Iz tega razvoja se je postopno izoblikovala koncepcija "splošnega sistema akcije". Glavni okvir teoretske artikulacije tega sistema se je razvil znotraj "paradigme" v zgornjem smislu, torej referenčnega okvira, znotraj katerega je moč empirično pomembnejše raziskave sistematično formulirati in jih povezati med seboj.

Ukvarjanje s paradigmo nivoja človeških pogojev se mi zdi logična razširitev strategije razvoja teorije, ki je tvorila osnovo za nadaljnje korake. Osrednja koncepcija je bila koncepcija sistemov, katerih ena izmed najpomembnejših značilnosti je ta, da so zaradi pomembnosti "vzajemnih menjav" z njihovimi okolji za lastno funkcioniranje "odprti". Odvisnost živega organizma od okolja v prehranjevanju in dihanju je najboljši primer za to. Gledano s tega stališča "dobi" sistem človekove akcije esencialne stvari od sistemov, katerim jih hkrati tudi "daje" in ki, analitično ali empirično, niso del akcijskega sistema.

Te vzajemne menjave pa na nikakršen način niso brez namembnosti, razen če svet s človekove perspektive ni obravnavan kot "nesmiseln", ampak morajo biti videne kot "strukturirane" v okviru nekih vzorcev jasnega reda med njimi samimi in tudi v odnosu do akcije. V principu se v tem kontekstu pojavi isti problem, kot se je pojavil glede na meje ekonomije znotraj družbe in nato glede na meje družbe znotraj splošnega sistema akcije.

Seveda v mnogih smereh obstajajo končne meje razprostiranja znanstvenega razumevanja. Te meje *ne morejo* potekati zgolj po mejah akcijskega sistema, saj je slednji omejen z obema, z organskim in psihičnim svetom, ki predstavljata področji proučevanja visoko razvitih znanosti – zagotovo tistih, kot so znanosti o akciji, zasnovanih na "antropocentričnem" zornem kotu. Moj poskus razviti paradigmo človeških pogojev je vpeljan v predpostavki, da je znanstveno metodo, v tem primeru prej metodo teoretiziranja kot empiričnega raziskovanja, moč razširiti v prispevanje k problemu sistematizacije vašega znanja o "ozadju", kakor smo to že poimenovali, prek meja sistema akcije, v "okolje", če uporabimo ta koncept, v katerega je vmeščena človeška akcija.

Zgornja razmišljanja se mi je v splošen uvod pričujoče zbirke razprav zdelo pomembno vključiti iz dveh razlogov. Prvi je priskrbeti bralcem informacijo o okviru, znotraj katerega se je razvijalo moje lastno mišljenje, ki lahko pripomore k interpretaciji gradiva, podanega v tej knjigi. Drugi pa je opozoriti bralce na skorajšnjo predstavitev naslednjih razmišljanj, razširjenih prek teh, ki so dobila podobo v razpravah v pričujoči knjigi. Za razliko od mnogih programskih zapisov je ta sestavljen iz gradiv, ki so nujna za izpolnitev v njej že predstavljene obljube.

T. Parsons: General Introduction. V: T. Parsons: Social System and Evolution of Action Theory. New York, London: Free Press, 1977, str. 1-13.

OPOMBE

- 1 Vprašanje je, ali se prva zbirka – Talcott Parsons, *Essays in Sociological Theory Pure and Applied* (New York: Free Press, 1949) – in druga – *Esseys in Sociological Theory* (1954 – štajeta kot ena ali kot dve. V drugi je ponatisnjeno približno pol vsebine prve in vsebuje polovico gradiva, še nenatisnjenege v knjižni obliki. Ostale štiri – Talcott Parsons, *Structure and Process in Modern Society* (New York: The Free Press, 1960), *Social Structure and Personality* (1964), *Sociological Theory and Modern Society* (1967) in *Politics and Social Structure* (1969) - se vsebinsko zelo malo prekrivajo med seboj in ne vsebujejo nobenega gradiva, ki bi že bilo objavljeno v knjižnji obliki, katere glavni avtor sem sam.
- 2 Poglavji 7 in 8 v tej knjigi.
- 3 Prva je na listi za spomladansko izdajo 1977 pri Free Press, nadaljevanje pa je na listi za jesen 1977. Delitev teh dveh knjig bo obrazložena kasneje v tem uvodu.
- 4 Talcott Parsons, *The Structure of Social Action* (New York: McGraw-Mill, 1937), Ponatisnjeno v The Free Press, New York, 1949.
- 5 Dean Robert Gerstein, "A Note on the Continuity of Parsonian Action Theory", *Sociological Inquiry*, vol. 45, št. 4 (1975), str. 11-15.
- 6 Za znaten prispevek drugih glej Rainer C. Baum, "The System of Solidarities", *Indian Journal of Social Research*, vol. 16, št. 1 in 2 (1975) in mnoge druge razprave v J. Loubser, R. Baum, A. Affrat in V. Lidz, *Explorations in General Theory in Social Science: Essays in Honor of Talcott Parsons* (New York: Free Press, 1976).
- 7 Talcott Parsons in Robert F. Bales v sodelovanju z J. Olds, M. Zelditch ml. in P. Slater, *Family Socialization and Interaction Process* (Glencoe, Ill.: Free Press, 1955).
- 8 Victor M. Lidz, "The Functioning of Secular Moral Culture", doktorska disertacija, Harvard University, Department of Sociology, 1976, poglavje 3.
- 9 Talcott Parsons in Gerald M. Platt v sodelovanju z Neil J. Smelser *The American University* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1973).
- 10 Talcott Parsons in Edward A. Shils (ur.), *Toward a General Theory of Action* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1951).
- 11 Talcott Parsons, *The Social System* (New York: Free Press, 1951).
- 12 Walter B. Cannon, *The Wisdom of the Body* (New York: W. W. Norton, 1932).
- 13 Charles Lidz in Victor Lidz, "The Psychology of Intelligence of Jean Piaget and Its Place in the Theory of Action" v Loubser et al, *Explorations in General Theory*, vol. 2, 8. poglavje.
- 14 Glej: Gerald Holton (ur.), *The 20th Century Sciences: Studies in the Biography of Ideas* (New York: W.W. Norton, 1972).
- 15 V zgodnejšem obdobju je to potekalo v obliki seminarja, spomladi 1963. leta v sodelovanju z Robertom Bellahom in S. N. Eisenstadtom. Moj prispevek je delno povzet v razpravi z naslovom "Evolutionary Universals in Society" (*American Sociological Review*, 29. junija 1964; str. 339-357. Ponatisnjeno v Talcott Parsons, *Sociological Theory and Modern Society*, New York: Free Press, 1967, 15. poglavje, str. 490-520). V isti številki *American Sociological Review* sta svoja prispevka objavila tudi Bellah in Eisenstadt. Temu mojemu članku sta sledili dve knjižici: Talcott Parsons, *Societies: Evolutionary and Comparative Perspectives* (Englewood Cliffs, N. J.: Prentice - Hall, 1966) in *The System of Modern Societies* (Englewood Cliffs, N. J.: Prentice-Hall, 1971).
- 17 Glej drugo in tretje poglavje te knjige.
- 18 Alfred E. Emerson, "Homeostasis and the Comparison of Systems" v Roy R. Grinker, Sr. (ur.), *Towards a Unified Theory of Human Behavior: An Introduction to General Systems Theory* (New York: Basic Books, 1956).
- 19 G. G. Simpson, *The Major Features of Evolution* (New York: Columbia University Press, 1953).
- 20 Theodosius Dobzhansky, *Genetics and the Origin of the Species*, tretja izdaja (New York: Columbia University Press, 1951), in *Mankind Evolving* (New Haven and London: Yale University Press, 1962).
- 21 Ernst Mayr, *Populations, Species and Evolution* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1970.)
- 22 Cf. "The Present Status of 'Structural-Functional' Theory in Sociology", 4. poglavje te knjige.
- 23 Emerson, "Homeostasis and Comparison of Systems".
- 24 Referati s te konference so bili objavljeni v glasilu American Academy of Arts and Sciences *Deadalus*, jesen 1970. Razširjena verzija je bila objavljena v *20th Century Sciences*, urednik Gerald Holton.
- 25 Gunther S. Stent, "DNA" in Curt Stern, "The Continuity of Genetics" v Holton, *20th Century Sciences*.
- 26 Glej: J. D. Watson, *Molecular Biology of the Gene*, druga izdaja (New York: W. A. Benjamin, 1970).
- 27 Glej: S. E. Luria, *Life: The Unfinished Experiment* (New York: Scribners' 1973).
- 28 Glej: Dean Gerstein, "Durkheim, Parsons and the Action Paradigm: I. The Structure of Social Action", pred izidom.

- 29 Claude Bernard, *An Introduction to the Study of Experimental Medicine*, Prevod H. C. Greene (New York: Dover, 1957). Prvič objavljeno v francoskem jeziku l. 1865.
- 30 Lawrence J. Henderson, *The Fitness of the Environment: An Inquiry into the Biological Significance of the Properties of Matter* (New York: Macmillan, 1913), *The Order of Nature: An Essay* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1917) in *Pareto's General Sociology: A Physiologist's Interpretations* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1935).
- 31 Glej poglavji 4 in 5 te knjige.
- 32 Talcott Parsons, "The Theoretical Development of the Sociology of Religion", *Essays in Sociological Theory*, rev. ur. (Glencoe, Ill.: Free Press, 1954), str. 197-211.
- 33 Glej Norbert Wiener, *Cybernetics* (New York: Wiley, The Technology Press, 1948).
- 34 Proti koncu opravljanja dolžnosti gostujočega profesorja na Pennsylvanski univerzi (1974-76) so bili ti problemi, po Andréju Malrauxju imenovani problemi "človeških pogojev"/"Human Condition", predmet diskusije majhne skupine. Še posebej sem hvaležen njenim ostalim članom, ki so bili Harold Bershad, Willy de Craemer, Renee Fox, Victor Lidz in proti koncu Charles Bosk, za velik prispevek k mojemu lastnemu mišljenju znotraj tega področja. Malrauxjevo znano delo, ki je v angleščino prevedeno kot *Man's Fate*, ima v originalu naslov *La condition humaine*. Glej André Malraux, *Man's Fate*, prevod H. M. Chevalier (New York: Modern Library, 1934). Naslov originala *La condition humaine* (Paris: Librairie Gallimard, 1933).
- 35 Glej Max Weber, "Author's Introduction" v *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*, Prevod T. Parsons (New York, Scribner's 1958), str. 13-31. Knjiga je bila prvič objavljena v nemškem jeziku med letoma 1904-1905, "Author's Introduction" pa leta 1920. Glej tudi: Benjamin Nelson, "Max Weber's 'Author's Introduction', 1920: A Master Clue to his Main Aims", *Sociological Inquiry*, Vol. 44, št. 1 (1974).
- 36 Talcott Parsons, "Death in the Western World", *Encyclopedia of Bioethics* (New York: Free Press, pred izidom).
- 37 Talcott Parsons in Victor M. Lidz, "Death in American Society", v Edwin Shneidman (ed.), *Essays in Self-Destruction* (New York: Science House, 1967) ter Talcott Parsons, Renée C. Fox in Victor M. Lidz, "The 'Gift of Life' and its Reciprocation", *Social Research*, vol. 39, št. 3 (oktober 1972), ponatisnjeno v Arien Mack, (ur.), *Death in American Experience* (New York: Schocken Books, 1973).
- 38 Vloga te skupine bo dodatno razložena v uvodu k delu pred izidom *Action and Human Condition*.
- 39 Talcott Parsons in Neil J. Smelser, *Economy and Society* (New York: Free Press, 1956).